

Notitie Alternatief Examineren

Inleiding

Scholen¹ geven aan dat examineren te veel tijd kost en een te grote kostenpost wordt. Examinering sluit niet (meer) altijd aan op het onderwijsconcept, het is weinig flexibel en er zijn dubbelingen tussen de formatieve en summatieve beoordelingen.

Sinds maart 2020 hebben scholen onder druk van beperkingen en lockdown nieuwe ervaringen opgedaan. Scholen uiten nu de wens bij de examenstichtingen om andere manieren aan te bieden om de bekwaamheden van studenten te beoordelen. IVA voerde al een onderzoek uit "Anders verantwoorden van de diplomabeslissing in het mbo" en ook de examenstichtingen Stem en Examenwerk hebben verkennend onderzoek gedaan.

Een algehele conclusie is dat de huidige vorm en structuur van examineren toe is aan verandering. Echter zien we tussen de examenstichtingen en tussen scholen wel verschillen in de gewenste oplossingsrichting.

Oplossingsrichtingen

De verschillende oplossingsrichtingen kunnen grofweg ingedeeld worden in twee concepten die hierna worden toegelicht. Het gaat om (1) het klassieke examenconcept en (2) een vernieuwend toetsconcept. De genoemde voorbeelden bij de twee concepten zijn richtinggevend en niet uitputtend. Er zijn uiteraard allerlei varianten en combinaties mogelijk, maar voor de leesbaarheid van deze notitie hebben we ons beperkt tot onderstaande voorbeelden.

1. Het klassieke examenconcept

Binnen het klassieke examenconcept worden alle afzonderlijke onderdelen geëxamineerd onder strikte examencondities. Er is sprake van één examenmoment waarop het eindoordeel tot stand komt. Tijdens het examen staat de prestatie van de student centraal en die wordt afgezet tegen een vooraf vastgestelde cesuur en uitgedrukt in beoordelingsschalen. Dit concept gaat uit van een strikte scheiding tussen leren en kwalificeren. Binnen dit concept sturen examens het leren.

Oplossingsrichtingen waaraan je kunt denken binnen dit concept:

- De opzet en aanbiedingsvorm van het huidige exameninstrumentarium aanpassen. Hierbij kan gedacht worden aan het opknippen van een Proeve van Bekwaamheid in kleinere onderdelen (modulair). Op deze manier ontstaat er voor scholen meer flexibiliteit bij de examinering. Bij deze oplossingsrichting blijft de landelijke uniformiteit en gelijkwaardigheid geborgd.
- Het huidige exameninstrumentarium uitbreiden met een meer gevarieerd examenaanbod. Hierbij kan gedacht worden aan meer verschillende examenvormen voor één specifiek examenonderdeel, dit wordt ook wel flexibel examineren genoemd. Het kan voorkomen dat de examenvorm niet aansluit bij de

¹ Onder scholen verstaan we de scholen die zijn aangesloten bij de verschillende examenstichtingen die door Examenervices worden ondersteund.

capaciteiten van de student (door bijvoorbeeld dyslexie of extreme examenangst) of passend is binnen de geldende maatregelen voor de school en het leerbedrijf door COVID-19. In deze voorbeelden kan een andere examenvorm meer recht doen aan de prestatie van de student en studievertraging voorkomen worden. Er ontstaat meer keuzevrijheid voor de school en student om tot een passende examenmix te komen. Bij deze oplossingsrichting blijft de landelijke uniformiteit geborgd, maar er kunnen onderlinge verschillen ontstaan in de uiteindelijke examenmix. Bij deze oplossingsrichting is er meer ruimte voor maatwerk.

2. Vernieuwende toetsconcept

Binnen het vernieuwende toetsconcept wordt leren en toetsen geïntegreerd. Er wordt uitgegaan van een mix tussen formatief handelen en summatief toetsen. Informatie uit het leerproces wordt meegenomen om (summatieve) beslissingen te nemen. Om deze beslissingen te nemen wordt informatie (datapunten) verzameld over een langere periode. Deze datapunten bestaan grotendeels uit informatierijke feedback (narratief) die inzicht geven in de leeropbrengst.

Oplossingsrichtingen waaraan je kunt denken binnen dit concept:

- Alle informatie die is verzameld vanuit het formatief handelen wordt gebruikt om tot een summatieve beoordeling te komen over de bekwaamheden van de student. Het eindoordeel van een bepaald onderdeel wordt enerzijds bepaald door het resultaat op het examen en anderzijds door lesobservaties en de inhoud van gesprekken met de student. Bij deze oplossingsrichting worden alle onderdelen geëxamineerd, maar naast het resultaat op het examen, wordt de prestatie die de student tijdens zijn leerproces laat zien meegenomen. Het eindoordeel wordt niet gevormd op basis van één examenmoment en doet meer recht aan de prestatie van de student gedurende zijn gehele opleiding.
- Er wordt per kwalificatie een mix gemaakt tussen toetsen met een formatieve en summatieve functie. Bij deze oplossingsrichting wordt per kwalificatie gekeken welke onderdelen geëxamineerd worden en over welke onderdelen uitsluitend informatie wordt verzameld vanuit formatief handelen. Bijvoorbeeld: bij een kwalificatie wordt alleen het ambacht geëxamineerd en alle generieke houdingsaspecten worden daarin niet meegenomen. Deze generieke houdingsaspecten worden op verschillende momenten, gedurende het leerproces gemeten. Bij deze oplossingsrichting neemt de examendruk bij scholen en studenten af en waarbij het leerproces van de student een belangrijke rol speelt.
- Er wordt gekozen om geen examens meer af te nemen maar waarbij het leren van de student volledig centraal staat. Alle toetsing in deze oplossingsrichting heeft een formatieve functie. De opleiding bestaat uit bouwstenen waarbij studenten per bouwsteen veel datapunten verzamelen die informatie geven over de leeropbrengst van de student. Bij deze oplossingsrichting vormen toetsen en examens niet het middel om te bepalen wat studenten beheersen, maar juist het leerproces. De kwaliteit van toetsing zit daarom niet in een specifiek instrument, maar in het onderwijs dat docenten verzorgen.

Bovenstaande notitie geeft kort en in vogelvlucht een schets van de verschillende oplossingsrichtingen, die mede tot stand zijn gekomen op basis van diverse gesprekken en geluiden vanuit het scholenveld. Het is nu aan StECI om na te denken of er ruimte is voor een dergelijke verkenning en zo ja welke oplossingsrichting nader onderzocht kan worden.